

Kartoitus kestävän kehityksen toiminnasta ja henkilöstön kestävyysosaamisesta Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa

Hanke: Sustainable development in VET in the Arctic – towards a just transition

Julkaisupäivä: 30.4.2026

Erasmus+ -ohjelma

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Saamelaisalueen koulutuskeskus
Sámi oahpusguovddáš
Säämi máttááttáskuávdáš
Sää'm škooultemkөөskös

Sisällysluettelo

Rehtorin terveiset	4
1. Esipuhe.....	5
2. Perustiedot ja toiminnan laajuus.....	6
3. Johtaminen ja toimintakulttuuri	6
3.1 Oppilaitoksen arvot ja toiminta-ajatus	6
3.2 Kestävän kehityksen edistäminen	7
3.3 Laatu- ja palautejärjestelmä	8
3.4 Viestintä ja markkinointi	8
4. Opetus ja pedagogiset toimintamallit	9
4.1 Pedagogiset ratkaisut.....	9
4.2 Toimintaympäristö.....	10
4.3 Oppimisympäristöt	11
5. Kulttuurinen kestävyys.....	12
6. Sosiaalinen kestävyys.....	14
6.1 Henkilöstön hyvinvointi, terveys ja turvallisuus	14
6.2 Henkilöstön osaaminen	15
6.3 Oppilaitoksen pelisäännöt ja osallisuus	15
6.4 Opiskelijoiden hyvinvointi.....	15
7. Ekologinen kestävyys	16
7.1 Ilmastovastuu ja luonnon monimuotoisuus	16
7.2 Energia, vesi & jätehuolto.....	16
7.3 Liikkuminen	17
7.4 Ruoka	18
8. Taloudellinen kestävyys	18
8.1 Materiaalivirrat ja käyttöaste	19
8.2 Elinkaariajattelu ja kiertotalous	20
8.3 Hankinnat.....	20
8.4 Talouden läpinäkyvyys	21
8.5 Koulutusalojen materiaalien käyttö ja hankinta	21

9. Suunnitelma jatkotoimenpiteille	22
9.1 Kaikkia osa-alueita koskevat toimenpiteet	22
9.2 Kulttuurinen kestävyys.....	23
9.3 Sosiaalinen kestävyys.....	23
9.4 Ekologinen kestävyys	23
9.5 Pedagoginen kestävyys	24
9.6 Taloudellinen kestävyys	24
10. Lähteet	25
11. Liitteet	25

Rehtorin terveiset

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rehtorina iloitsen siitä, että elävä saamelaiskulttuuri, monikielisyys ja arktinen osaaminen nousevat raportissa keskeisiksi vahvuuksiksemme. Voimme siis hyvällä omalla tunnolla todeta, että oppilaitoksemme rakentaa omalta osaltaan kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta.

Kartoitus vahvistaa käsitystämme oppilaitoksemme vahvasta arvopohjasta ja siitä, että meillä on jo paljon toimivia käytäntöjä – kulttuurisen kestävyysden lisäksi erityisesti yhteisöllisyydessä sekä arjen resurssiviisaudessa.

Samalla olemme tulleet yhä tietoisemmaksi siitä, että kestävyysteemojen johtamisessa, viestinnän näkyvyydessä ja seurannan mittareissa meillä on kehittämistarpeita. Vaikka teemat sisältyvät opetukseen ja hanketoimintaan monin tavoin, niiden käytännön toteutus ja yhteinen kieli vaihtelevat. Kartoituksen pohjalta etenemme kohti suunnitelmallisempaa ja koko oppilaitosyhteisön osallisuuden kautta toteutettavaa kestävyystyötä.

Kiitän henkilöstöä siitä, että olette rakentaneet toimintaamme isossa kuvassa kestäväälle pohjalle ja osallistuneet aktiivisesti kartoitustyön eri vaiheisiin. Erityisesti kiitän kartoituksen ja raportin tekijöitä. Tästä on hyvä jatkaa eteenpäin.

Eeva-Liisa Rasmus-Moilanen, Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rehtori

1. Esipuhe

Tämä kestävyyskartoitus (sustainability assessment) on kirjoitettu Sustainable development in VET in the Arctic – towards a just transition -hankkeessa. Kyseessä on pienimuotoinen Erasmus + -kumppanuushanke, jossa Saamelaisalueen koulutuskeskus (SAKK) toimii koordinaattorina ja Stiftelsen Utbildning Nordkalotten (Koulutus Nord) partnerina. Hanke on saanut EU-rahoitusta 60000 €.

Olemme toteuttaneet yhdessä partnerimme kanssa kestävän kehityksen tarpeiden, toiminnan tason ja vahvuuksien kartoituksen omista lähtökodistamme käsin huomioiden sekä ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen että kulttuurisen kestävyiden. Kartoituksen avulla pystymme oppimaan toisiltamme kummankin vahvuuksia hyödyntäen sekä saamaan paremmin äänemme kuuluviin ammatillisen koulutuksen vihreässä siirtymässä. Tämä kestävyyskartoitus on lähtökohta kestävyystyölle organisaatioissamme.

Kestävyyskartoitus perustuu hankkeessa tehtyyn kartoitukseen (liitteenä), joka toteutettiin kummassakin organisaatiossa joulukuun 2025 ja tammikuun 2026 aikana. Kartoituslomake on kehitetty yhdessä vastaamaan arktisella alueella toimivien koulutusorganisaatioiden tarpeita. Kartoituslomake sisälsi 187 kysymystä ja kuusi eri osa-aluetta. Kumpikin organisaatio toteutti kartoituksen itselleen sopivalla tavalla. Kartoituskysely toteutettiin M365 Forms -lomakkeena.

SAKK:ssa kartoituksen vastaamiseen osallistui noin 80 % työntekijöistä. Vastaaminen toteutettiin vastaajaryhmittäin ja jokaiselle tiimille oli etukäteen mietitty vastattavat osa-alueet. Jokaisen osa-alueen kysymyksiin vastasi vähintään kaksi vastaajaryhmää. Pedagogisen kestävyiden kysymyksiin vastasivat kaikki koulutusalojen koulutusvastaavat yhdessä koulutusalojen opettajien kanssa. Kartoitusraportin vastauksia on käsitelty yhdessä partnerin kanssa Teams-palaverissa sekä lähitapaamisessa Inarissa 5.-6.2.2026. Kartoitusraportti perustuu kartoituksen vastauksiin sekä joiltain osin organisaation kirjallisiin lähteisiin, jos se on ollut kartoituksen kannalta tarpeellista. Joitakin raportin osia on muokattu ja selkeytetty M365 Copilot -työkalulla kielen ja rakenteen tukemiseksi.

SAKK:n kartoitusraportin kirjoittamisesta on vastannut projektipäällikkö Tiina Jäppinen, luonto- ja matkailualan opettaja Irina Salomaa sekä suunnittelija Tiisu-Maria Näkkäläjärvi.

2. Perustiedot ja toiminnan laajuus

Saamelaisalueen koulutuskeskus (SAKK) on opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluva valtion oppilaitos, jolla on keskeinen asema Saamelaisalueen kehittämisessä ja arktisessa osaamisessa. Oppilaitos järjestää monialaista ammatillista koulutusta sekä nuorille että aikuisille ja tarjoaa ainoana ammatillisena oppilaitoksena Suomessa saamen kielten ja kulttuurin koulutusta. Koulutus- ja tutkimusyhteistyö ulottuu Saamelaisalueen valtioiden lisäksi erityisesti pohjoisten alkuperäiskansojen maailmaan.

SAKK:lla on lakisääteinen tehtävä lisätä erityisesti saamelaisväestön ammatillista osaamista, järjestää saamelaisten kotiseutualueen elinkeinoelämän tarpeita vastaavaa koulutusta ja edistää alueen työllisyyttä sekä säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria (laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta 252/2010).

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta on yhteiskunnallisesti vaikuttavaa. Koulutuskeskus työllistää noin 56 henkilötyövuotta ja sen lakisääteinen tehtävä on laaja. Koko henkilöstöstä saamenkielentaitoisten osuus on 56 % ja opettajien osalta vastaava osuus on 71 %. Erilaisiin koulutuksiin osallistuu vuosittain noin 1000 opiskelijaa, joista ammatillisen koulutuksen suorittajia vuositason tasolla on reilu 350. Saamen kielten ja kulttuurin koulutuksiin osallistuu lukuvuosi- sekä etäkoulutusten ohella noin 500 opiskelijaa. Lisäksi oppilaitoksessa voi täydentää osaamistaan erialisilla passi- ja täydennyskoulutuksilla.

3. Johtaminen ja toimintakulttuuri

3.1 Oppilaitoksen arvot ja toiminta-ajatus

Oppilaitoksella on sanoitetut arvot, visio ja strategia, ja niihin sisältyy selkeästi kestävään kehitykseen viittaavia teemoja.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen visio on olla johtava, aktiivinen ja tunnettu saamelaiskulttuurin, saamen kielten, elinkeinojen ja koulutuksen ylläpitäjä ja kehittäjä niin alueellisesti, valtakunnallisesti kuin kansainvälisesti, ja sen koulutus-, kehittämis- ja tuotantopalvelut ovat maailmanlaajuisesti kysyttyjä. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta-ajatuksena on olla osaava, muuntautumiskykyinen, monikielinen (saamet, suomi) ja monikulttuurinen oppilaitos, joka tuottaa korkealaatuisia koulutus- ja kehittämispalveluita saamelaisalueen tarpeisiin, ja jossa työntekijät ja opiskelijat viihtyvät.

Oppilaitoksen arvoissa kestävän kehityksen teemat nousevat esille erityisesti saamelaiskulttuurilähtöisyyden ja yhteisöllisyyden kautta. Myös muiden arvojen, kansainvälisyyden, asiakaslähtöisyyden ja innovatiivisuuden kautta kestävän kehityksen teemat näkyvät arjessa. Erityisen vahvasti esiin nousee kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys. Kestävyyttä kuvataan monipuolisena kokonaisuutena, joka näkyy arjessa esimerkiksi saamen kielten ja saamelaisten elinkeinojen tukemisena, alueellisen elinvoiman ja hyvinvoinnin edistämisenä, energiatehokkuuden huomioimisena pääkoulun toimitilojen uudistamisen sekä uuden opiskelija-asuntolan ja opetusteurastamon rakentamisen yhteydessä. Hanke- ja kehittämistoiminnan keskittyy vahvasti alkuperäiskansateemoihin. Myös opetuksessa, opintomatkoissa ja opetukseen liittyvissä hankinnoissa huomioidaan kestävää kehitystä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen strategisina tavoitteina ovat elävä saamelaiskulttuuri, elinvoimainen saamelaisalue sekä hyvinvoiva saamelaisalue ja -kulttuuri. Strategisissa tavoitteissa kuuluu erityisesti kulttuurisen ja taloudellisen kestävyys teemat. Saamen kielten ja saamelaiskulttuuri, perinteisten elinkeinojen elinvoimaisuus sekä Saamelaisalueen veto- ja pitovoima ovat strategisten tavoitteiden keskiössä. Arktinen huippuosaamisen vahvistuminen kansainvälisellä tasolla ja arktisen osaamisen perustaitojen tunnistaminen ja ylläpitäminen ovat osa strategisia tavoitteita. Kulttuurinen moninaisuus ja yhteisöllisyys nähdään yhteisöjen kehittäjänä ja voimavarana. Alueellinen yhteistyö ja kumppanuudet ovat tärkeitä.

3.2 Kestävän kehityksen edistäminen

Kestävyyden ja vastuullisuuden rakenteissa on jo osittain toimivia käytäntöjä. SAKK:lla ei ole erillistä vastuullisuusstrategiaa tai -suunnitelmaa eikä erikseen nimettyä kestävän kehityksen tai vastuullisuuden työryhmää. Saamelaisalueen koulutuskeskus on ollut mukana kestävän ammatillisen koulutuksen neuvottelukunnassa kaudella 2025-2026 jäsenen ja varajäsenen voimin ja toimintaa on tarkoitus jatkaa seuraavalle kaudelle. Kestävän kehityksen teemat ovat osa oppilaitoksen arvoja ja strategiaa. Kestävää kehitystä edistetään tällä hetkellä Sustainable development in VET in the Arctic – towards a just transition -hankkeessa (Erasmus+), jossa työskentelee projektipäällikön lisäksi luonto- ja matkailualan opettaja sekä suunnittelija. Hanke keskustelee vahvasti SAKK:n eri tiimien kanssa. Näitä tiimejä ovat johtoryhmä, opetuksen kehittämissiimi, koulutussiimi, saametiimi sekä hanke- ja kv-tiimi. Hankkeen päättyessä selkeä tarve kestävän kehityksen tiimille on olemassa. Kestävään kehitykseen liittyvää sertifiointia ei oppilaitoksella vielä ole, mutta kestäväystyön edetessä OKKA-sertifikaatin tai muun kestäväystyötä painottavan laadullisen järjestelmän käyttöönottoa tulisi edistää. Tällä hetkellä kaikilla on mahdollisuus osallistua kestävän kehityksen työhön hankkeen sekä oman työnsä kautta oman työajan puitteissa.

3.3 Laatu- ja palautejärjestelmä

Palautekanavia ja aloitteiden tekemisen mahdollisuuksia on hyvin tarjolla, ja sekä henkilöstö että opiskelijat voivat vaikuttaa oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen. Palautetta kerätään erilaisin kyselyin sekä kehityskeskusteluissa. Henkilökunnan palautetta kerätään myös määrääjain järjestettävässä valtiohallinnon yhteisessä henkilöstötutkimuksessa HenkilöstöBarossa, jolla mitataan työtyytyväisyyttä ja strategista johtamista. Tutkimus on toteutettu edellisen kerran vuonna 2023, jolloin työtyytyväisyys oli hyvällä tasolla (3,64/5,00). Myönteistä on se, että työtyytyväisyys on pysynyt hyvällä tasolla vuodesta toiseen ja vuosien 2016-2023 keskiarvo on 3,69 ja vaihteluväli 3,44-3,94. Kysely toteutetaan seuraavan kerran vuonna 2026.

Opiskelijoilta kerätään palautetta monin eri tavoin lukuvuoden aikana - HOKS-keskusteluissa, vakiintunein palautekyselyin sekä avointen palautekanavien kautta. Opiskelija voi antaa palautetta ja kehittämisideoita esimerkiksi opetuksesta, ohjaamisesta, työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta, arvioinnista tai muusta SAKK:n liittyvästä toiminnasta. Valtakunnallisen palautekyselyn lisäksi opiskelijat vastaavat lukuvuosi- ja jaksopalautteisiin sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyyn. Lisäksi opiskelija voi antaa jatkuvaa palautetta sähköisellä lomakkeella sekä palautelaatikon kautta. Opiskelijapalautteet ovat osa SAKK:n laadunhallintajärjestelmää, ja niiden avulla varmennetaan ja kehitetään koulutuksen laatua jatkuvan parantamisen periaatteiden mukaisesti.

Palautteenannon lisäksi opiskelijat voivat vaikuttaa osallistumalla aktiivisesti opiskelijakuntatoimintaan. Opiskelijajäseniä toimii SAKK:n johtokunnassa, SAKK:n toimielimessä, opiskeluhuoltotyöryhmässä sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusryhmässä. Opiskelijoiden edustajia pyydetään mukaan myös erilaisiin kehittämisryhmiin.

3.4 Viestintä ja markkinointi

Vastuullisuusteemat näkyvät ulkoisessa viestinnässä esimerkiksi verkkosivuilla, medioissa ja hankeviestinnässä. Viestinnässä näkyvät oppilaitoksen toimintaympäristö ja alueen kulttuuri sekä oppilaitoksen arvot ja toiminta-ajatus. Kestävyyden teemat voisivat näkyä kuitenkin vahvemmin ja selkeämmin ulkoisessa viestinnässä ja sidosryhmien kannalta tärkeisiin vastuullisuusteemoihin voitaisiin keskittyä yhä enemmän. Myönteinen julkisuuskuva saamelaiskulttuurista ja elinkeinoista koetaan tärkeäksi, ja siihen vaikutetaan esimerkiksi henkilö- ja tarinavetoisella viestinnällä, hankkeilla ja tapahtumien näkyvyyden lisäämisellä. Oppilaitos edistää myös oikean tiedon lisäämistä saamelaisista viestinnän kautta, mm. yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisella koulutuksen näkökulmasta. Myös yhteinen edunvalvonta mainittiin edistämisen keinona.

Sisäisessä viestinnässä vastuullisuusteemojen näkyvyys on epätasaista ja ajoittain vähäistä. Myös sisäisesti tulisi huolehtia siitä, että viestimme jo nyt tehtävästä kestävyystyöstä sekä kannustamme myös henkilöstöä osallistumaan yhä enemmän kestävyystyöhön. Tällä hetkellä henkilökunnan tai opiskelijoiden intrassa ei ole omaa kohtaa kestävyysviestinnälle. Tärkeiksi ehdotuksiksi kartoituksessa nousivat saamenkielisen viestinnän tehostaminen, hankeviestinnän lisääminen ja vuorovaikutuksen lisääminen opetuksen kanssa. Myös hankintojen läpinäkyvyyttä ja ruokahävikkiseuranta sekä ruuan paikallisuusaste mainittiin sisäisen kehittämisen esimerkkeinä.

Viestinnän kanavat ovat monipuoliset: some, verkkosivut, perinteiset mediat, esitteet ja raportit. Paperin käyttö on vähentynyt, ja digitaalisten kanavien osuus on kasvanut. Vastaukset osoittavat, että kestävyysnäkökulma vaikuttaa osin viestinnän materiaalivalintoihin ja toimintatapoihin. Tietosuoja- ja GDPR-velvoitteet on otettu järjestelmällisesti huomioon, ja ne toteutuvat käytännössä vastausten perusteella hyvin.

Monimuotoisuuden ja saavutettavuuden huomioiminen markkinoinnissa ja viestinnässä voisi olla nykyistä parempaa. Osassa vastauksia esitetään konkreettisia kehittämistarpeita, kuten selkokielen lisääminen, videoiden tekstitys, saamen kielten näkyvyyden vahvistaminen sekä digitaalisten palvelujen esteettömyyden parantaminen. Viestintää tehdään suomeksi, englanniksi ja saamen kielillä, mutta tavoittavuudessa on edelleen puutteita erityisesti monikielisyyden ja eri ryhmien saavuttamisen näkökulmasta. Verkkosivujen päivitystyö inarinsaamen ja koltansaamen kielten osalta on käynnissä ja pohjoisaamenkieliset sivut ovat jo valmistuneet. Erityisesti opiskelijoiden saavutettavuuteen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Opiskelijoiden intran avautuminen on parantanut saavutettavuutta, mutta edelleen opiskelijoiden digitaalisten toimintaympäristöjen saavutettavuus sekä kielellinen saavutettavuus kaipaa kehittämistä.

4. Opetus ja pedagogiset toimintamallit

Koulutusalat ovat vastanneet kartoituskyselyyn oman alansa näkökulmasta, jonka lisäksi vastauksia on täydennetty muiden tiimien huomioilla. Koulutusalaakohtaiset vastaukset liitteenä.

4.1 Pedagogiset ratkaisut

Kestävän kehityksen teemat ovat vahvasti läsnä eri aloilla sekä tutkinnon perusteissa että oppilaitoksen alakohtaisissa osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmissa.

Lukuvuosikoulutuksissa ei ole tutkinnon perusteiden kestävän kehityksen ammattitaitovaatimuksia. Ammatillisessa tutkinto-opetuksessa teemoja käsitellään läpileikkaavasti muun muassa ympäristövastuullisuuden, luonnonvarojen kestävän käytön, resurssiviisauden, kierrätyksen ja hävikin minimoinnin kautta. Useilla aloilla kestävyys näkyy myös konkreettisina työprosesseihin liittyvinä toimina, kuten materiaalien tehokkaana käyttönä, sivutuotteiden hyödyntämisenä, tarveperusteisina hankintoina ja digitaalisten toimintaympäristöjen hyödyntämisenä.

Opetus suunnitellaan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Eri koulutusaloilla on erilaisia käytäntöjä, joilla tuetaan kestävyteen liittyvien ammattitaitovaatimusten toteutumista. Esimerkiksi opetuksessa hyödynnetään valmiita kestävän kehityksen materiaaleja ja oppimistehtäviä. Teoriaopetus kytketään työelämässä oppimiseen siten, että opiskelijat soveltavat kestävän kehityksen periaatteita käytännön työtilanteissa. Myös arjen toimintatavat, kuten kierrätys ja ekologiset valinnat, nähdään kartoitusvastauksissa tukevan kestävyystaitojen oppimista.

Kestävyystaitoja tukevien pedagogisten mallien kehittämistä kuvataan vaihtelevasti: osa aloista toteuttaa kestävyyskasvatusta arjen toimintatapojen kautta, ja toisilla aloilla tunnistetaan kehitystarpeita. Kehittämistarpeita tunnistetaan erityisesti työpaikkaohjaajien perehdytyksen vahvistamisessa, opiskelijoiden ideoiden hyödyntämisessä, kestävyysteemaisen opetuksen saavutettavuudessa sekä hävikin ja taloudellisuuden systemaattisemmassa huomioimisessa. Kartoitusvastauksissa ilmenee myös epävarmuutta siitä, mitä kestävän kehityksen teemat kokonaisuudessaan pitävät sisällään.

4.2 Toimintaympäristö

SAKK:n toimintaympäristöön sidoksissa olevat teemat – erityisesti saamelaiskulttuuri ja arktinen luonto – näkyvät opetuksessa kaikilla aloilla, vaikka painotukset vaihtelevat. Etenkin luonto-, ympäristö- ja käsityöaloilla kulttuurinen kestävyys on keskeinen osa opetusta, ja se ilmenee kulttuurisensitiivisyytenä, saamenkielisenä opetuksena, perinteisen tiedon hyödyntämisenä, materiaalien vastuullisena keruuna ja perinnemenetelmien opettamisena. Saamen kielten lukuvuosiopinnot sekä etänä toteutetut kieli- ja kulttuuriopinnot rakentuvat kokonaan kielten ja kulttuurin ympärille. Saamen kielten opiskelu on mahdollista myös kaikille tutkinto-opiskelijoille, ja kaikkiin perustutkintoihin kuuluu kulttuuriopintoja. Saamenkielistä materiaalia hyödynnetään esimerkiksi uutisten ja artikkelien muodossa.

Joillain koulutusaloilla arktinen luonto ja paikalliset elinkeinot ovat erityisen vahvasti läsnä opetussisällöissä ja käytännön toiminnassa. Esimerkiksi koko poronhoito perustuu arktisen luonnon käyttöön ja sen kestävyteen. Matkailu- ja luontoalat tekevät tiivistä yhteistyötä, ja opetuksessa huomioidaan vuodenaikojen vaihtelut, pohjoisen luonnon ekologia sekä

paikallistuntemus. Myös alueen erityispiirteistä mm. pitkät välimatkat, logistiikka ja monialayrittäjyyden huomioiminen nousivat esiin vastauksissa. Lähiruoan käyttö – esimerkiksi poro, kala ja marjat – tukee paikallista ja kestävää toimintatapaa. Kartoitusvastauksien mukaan yhteistä monille aloille on se, että perinteinen saamelainen luontosuhde eli ajatus siitä, että luonnosta otetaan vain tarpeeseen, ohjaa sekä materiaalien käyttöä että työskentelytapoja.

Monille opiskelijoille osa kestävyysteemoista on luonteva osa arkea heidän omien taustojensa vuoksi, mikä vahvistaa niiden juurtumista osaksi oppimista. Samalla tunnistetaan tarve jalkauttaa teemoja vielä systemaattisemmin opetussisältöihin ja työelämäyhteistyöhön. Kielitaidon merkitystä korostetaan sekä paikallisten että kansainvälisten asiakkaiden kohtaamisessa, ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen sekä yhteistyö alkuperäiskansayhteisöjen kanssa tukevat kulttuurisesti kestävää toimintaa.

4.3 Oppimisympäristöt

Kartoituksessa selvitettiin sekä oppilaitoksen omien oppimisympäristöjen sekä työelämäympäristöjen kestävyysnäkökohtia. Koko oppilaitoksen tasolla oppimisympäristöjä on kehitetty erityisesti tilaremonttien yhteydessä sekä digitaalisten toimintaympäristöjen monimuotoisuutta lisäämällä. Alakohtaisesti omien oppimisympäristöjen kestävyttä on pääsääntöisesti tunnistettu ja kehitetty jossain määrin. Osalla koulutusaloista oppimisympäristöjä on tarkasteltu esimerkiksi kierrätyksen, jätteiden käsittelyn, monikulttuurisuuden ja työelämäyhteistyön näkökulmista. Etenkin saamelaiskulttuuriin vahvasti sidonnaisilla aloilla oppimisympäristöt ovat luonnostaan sidoksissa arktiseen ympäristöön ja käsityöperinteeseen, mikä näkyy myös käytännön työskentelyssä. Joillakin aloilla kehittämistä ei ole tehty tai sitä tehdään vain pienimuotoisesti, mutta niilläkin turvallisuus tunnistetaan ja huomioidaan kaikessa toiminnassa. Myös opiskelijat saattavat osallistua oppimisympäristöjen kehittämiseen.

Työssäoppimispaikkojen kestävyysnäkökohtia pääsääntöisesti huomioidaan arvioitaessa niiden soveltuvuutta oppimisympäristöksi. Kestävyysnäkökohdat huomioidaan varmistamalla, että työpaikka tarjoaa ennen kaikkea turvallisen, vastuullisen ja ammattitaitovaatimusten mukaisen oppimisympäristön. Valinnassa painotetaan mm. työturvallisuutta, työhyvinvointia, perehdytyksen laatua sekä eettisiä toimintatapoja. Monilla työpaikoilla kestävä kehitys periaatteet ovat jo osa arjen työskentelyä. Esimerkiksi työpaikkaohjaajien kanssa korostetaan kestävyiden eri ulottuvuuksia ja joillain aloilla teemoista keskustellaan aktiivisesti työpaikkojen kanssa. Myös opiskelijoita ohjataan tunnistamaan nämä omassa toiminnassaan. Suurin osa työpaikoista on ennestään tuttuja ja niiden toimintatavat tiedossa, mutta maineeltaan kyseenalaiset paikat arvioidaan tarkemmin

ennen yhteistyötä. On myös koulutuksia, joissa oppiminen työelämässä ei ole yhtä suuressa roolissa kuin oppilaitoksessa, sekä tilanteita, joissa varsinaisia työssäoppimispaikkoja on vähän tarjolla tai niitä ei erinäisistä syistä hyödynnetä.

5. Kulttuurinen kestävyys

Oppilaitoksessa tuetaan kokonaisvaltaisesti saamen kielten vahvistumista ja elvyttämistä sekä saamelaiskulttuurin jatkuvuutta. Opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella kaikkia kolmea Suomessa puhuttavia saamen kieliä osana opintojaan. Perustutkinnoissa yhteisissä tutkinnon osissa on kaikille tarjolla saame äidinkielenä 7 osp, saame toisena kielenä 6 osp ja valinnaisina tutkinnon osina kokonaisuus Saamen kieli ja kulttuuri 15 osp, joka on jaettu 5 osp:n laajuisiin itsenäisiin tutkinnon osiin: Saamen kieli, alkeet (5 osp), Saamen kieli, jatko (5 osp) ja Saamelaiskulttuuritietoisuus omalla alalla (5 osp). Kieliopintojen lisäksi kaikissa perustutkinnoissa on 3 osp saamelaiskulttuuri -opinnot. Myös muilla kuin perustutkinto-opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella saamen kieliä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen koko henkilöstölle suunnattavien koulutusten painopisteenä on saamelaiskulttuuriin, hyvinvointiin ja ajankohtaisiin oman alan teemoihin liittyvät koulutukset. Näistä suurin osa on kulttuuriseen ja sosiaaliseen kestävyysliikkeen liittyviä koulutuksia. Saamen kielten kouluttautumiseen on jokaisella henkilökuntaan kuuluvalla mahdollisuus käyttää työaika kolme tuntia viikossa. Saamen kieliä voi opiskella laajasti, ja opiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kieliopintoihin. Kielenopetusta tarjotaan eri tasoilla, ja monien vastausten mukaan kielitaitoisia opiskelijoita valmistuu myös saamenkielisiin työtehtäviin.

Kartoituksessa tuotiin myös esiin tarve madaltaa kynnystä käyttää saamen kieliä arjessa ja erityisesti kannustaa kielen käyttämiseen niitä, jotka kokevat epävarmuutta kielen taidostaan. Saamen kielen näkyvyyteen kiinnitetään huomiota oppilaitosympäristössä saamen kielten viikon tapahtumien ja muiden kieleen liittyvien tapahtumien mainostamiseen sekä saamen kielen näkymiseen oppilaitosympäristössä. Saamen kielten näkyvyyttä voisi parantaa entisestään ja elvyttää myös saamen kielen kerhot, jotka kokoontuivat työajalla puhumaan saamen kieltä. Myös ruokalistat ja saamen kielen osaamisesta kertovat pinssit ovat olleet käytössä, mutta niiden käyttö ei ole säännönmukaista. Kehittämistarpeita on erityisesti arjen kielenkäytön rohkaisemisessa laajemmin.

Oppilaitos tukee saamelaiskulttuurin perinteistä tietämystä ja sen välittymistä uusille sukupolville useilla eri tavoilla. Tämä näkyy läpileikkaavana arvona oppilaitoksen toiminnassa ja erityisesti kieli- ja kulttuuriopinnoissa myös oppiainekohtaisten sisältöjen kautta. Hankkeet

toimivat merkittävänä välineenä perinteisen tiedon säilyttämisessä ja elvyttämisessä: esimerkiksi kalastukseen, käsityöperinteisiin ja alkuperäiskansatiedon dokumentointiin liittyvät projektit tarjoavat konkreettisia mahdollisuuksia siirtää taitoja sukupolvelta toiselle.

Oppilaitoksen kasvatustehtävässä huomioidaan ihmisten toimintojen vaikutukset ja niiden yhteydet luontoon, erityisesti paikalliseen, arktiseen luontoon. Oppilaitoksen opetuksessa käsitellään ihmisen toiminnan vaikutuksia ympäristöön ja luonnon monimuotoisuuteen, ja aihetta lähestytään erityisesti saamelaisalueen näkökulmasta. Eri koulutusaloilla näkökulma ja laajuus vaihtelee. Myös hanketoiminnassa näillä teemoilla on vahva rooli ja sen nähdään yhä vahvistuvan.

Oppilaitos investoi monin tavoin vanhempien ja nuorempien sukupolvien yhdistämiseen kulttuuriperinteiden ja alkuperäiskansatiedon ylläpitämiseksi. Tätä edistetään muun muassa saamen kielten lukuvuosikoulutusten kielimestaritoiminnalla, eri sukupolvien osallistamisella kulttuuritapahtumiin, valinnaisilla opinnoilla sekä mahdollistamalla opiskelijoiden oman suvun perinteiden ja kielen oppiminen osana koulutusta.

Eri kulttuurien välistä rinnakkaiseloä pyritään tukemaan oppilaitoksen arjessa ja toiminnoissa sekä myös hankkeiden kautta. Työhyvinvointia Saamelaisalueella –hankkeen (ESR) tuloksena henkilökunnalle tuotettiin perehdytysmateriaali saamelaiskulttuuriin ja saamen kieliin ja osaamista vahvistettiin monikulttuurisessa työyhteisössä toimimisesta erityisesti työhyvinvoinnin näkökulmasta.

Myös hankkeissa tehdään pitkäjänteistä työtä perinteisten taitojen elvyttämiseksi ja siirtämiseksi. Esimerkkeinä tällä hetkellä käynnissä olevissa hankkeissa Máhtut -hankkeessa elvytetään perinteistä kalansäilytysastiaa ja kalastushankkeissa kokeneet kalastajat siirtävät taitoa uusille, nuoremmille kalastajille. Vastausten perusteella sukupolvien välinen kohtaaminen nähdään tärkeänä paitsi taitojen siirtymisen myös yhteisöllisyyden vahvistamisen näkökulmasta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että oppilaitoksen toiminta tukee vahvasti sekä saamen kielten elvytystä että saamelaiskulttuurin jatkuvuutta. Kestävyyšnäkökulmat ovat sisäänrakennettuja opetukseen, hanketoimintaan ja arjen käytäntöihin. Kehittämistarpeita on erityisesti arjen kielenkäytön vahvistamisessa ja siinä, että kulttuuri- ja ympäristöteemat näkyisivät entistä yhdenmukaisemmin koko oppilaitoksen tasolla. Kokonaisuutena oppilaitos toimii aktiivisesti ja sitoutuneesti kulttuurisen kestävyuden edistäjänä saamelaisalueella ja monelta osin suunnannäyttäjänä kulttuurisen kestävyuden osa-alueella ammatillisille oppilaitoksille.

6. Sosiaalinen kestävyys

6.1 Henkilöstön hyvinvointi, terveys ja turvallisuus

Kartoituksesta muodostuu kuva oppilaitoksesta, jossa henkilöstön hyvinvointi, terveys ja turvallisuus ovat suunnitelmallisen toiminnan keskiössä. Henkilöstön hyvinvointia seurataan säännöllisesti eri toiminnoissa ja työhyvinvointikyselyiden tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Kyselyt ja esihenkilökeskustelut ohjaavat muun muassa tavoitteiden laadintaa, koulutustoiveiden huomioimista sekä arjen käytännön päätöksiä, kuten hyvinvointietujen suuntaamista ja henkilöstön esittämien toiveiden toteuttamista. Lisäksi palautteiden perusteella tunnistetaan kehityskohteita ja laaditaan konkreettisia toimenpidesuunnitelmia, jotka käydään henkilöstön kanssa läpi avoimesti.

Työturvallisuus näkyy vahvasti organisaation arjessa. Tapaturmia, läheltä piti tilanteita sekä työturvallisuutta seurataan järjestelmällisesti ja riskikohteet korjataan mahdollisimman nopeasti. Kartoituksessa keskeisiksi työterveysriskeiksi nousevat psykososiaalinen kuormitus, tietotyön kuormitustekijät, pienet tapaturmariskit kuten liukastumiset sekä työvälineisiin perehtymisen puutteet. Käytössä olevien kemikaalien hallinta on selkeää ja perustuu turvallisiin, yhtenäisiin toimintatapoihin. Kemikaalit säilytetään lukittavissa, tarkoitukseen varatuissa kaapeissa, ja kaikki pakkaukset on merkitty asianmukaisesti. Käyttöturvallisuustiedotteet ja -ohjeet ovat käyttäjien saatavilla kansioissa, ja varastoidaan vain välttämättömät aineet, jotta kemikaalien määrää voidaan minimoida. Siivouskomerot ovat lukittuja ja niihin pääsevät vain siivoojat ja yleisavaimen haltijat. Näin varmistetaan kemikaalien turvallinen käyttö ja riskien hallinta. Myös sairauspoissaoloja seurataan systemaattisesti ja niiden kasautumiseen puututaan varhaisen tuen mallin avulla sekä työterveyden asettamien hälytysrajojen perusteella.

Henkilöstön terveyttä ja työkykyä tuetaan erilaisin keinoin. Kartoituksessa näistä nousevat esiin työterveyden tarjoama tuki, fysioterapeutin konsultaatio, ergonomiakartoitukset ja työpisteiden ergonomiset ratkaisut kuten sähköpöydät. Lisäksi henkilöstölle tarjotaan liikunta- ja kulttuurietuja sekä kannustetaan yhteiseen liikkumiseen ja yhteisöllisiin hetkiin, jotka vahvistavat työyhteisön ilmapiiriä ja jaksamista.

Kokonaisuutena kartoitus osoittaa, että henkilöstön hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen panostetaan eri toimin oppilaitoksessa. Toimintaa tukevat vahvat rakenteet sekä avoin palautekulttuuri ja käytännöt, jotka mahdollistavat varhaisen reagoinnin sekä fyysiseen että psyykkiseen kuormitukseen. Näitä malleja tulisi kuitenkin hyödyntää tehokkaammin tarvittavissa puuttumistilanteissa, jotta voidaan välttyä koetusta epätasa-arvon tunteesta tai liiallisista psykososiaalisista kuormitustiloista.

6.2 Henkilöstön osaaminen

Kartoituksen perusteella henkilöstön osaamista tuetaan oppilaitoksessa koulutusten ja perehdytyskäytäntöjen kautta. Henkilöstölle järjestetään säännöllisesti ajankohtaisiin aiheisiin liittyviä koulutuksia, joita toteutetaan 1–2 kertaa vuodessa. Osa koulutuksista voi toteutua myös verkkokoulutuksina. Perehdytyksessä huomioidaan oppilaitoksen erityinen toimintaympäristö – arktisuus, saamelaiskulttuuri ja monikulttuurisuus – mikä tukee henkilöstön osaamista oppilaitoksen erityistehtävässä. Osaamisen kehittämistarpeita tunnistetaan myös työhyvinvointikyselyiden kautta, joiden perusteella laaditaan konkreettisia toimenpidesuunnitelmia ja kehittämiskohteita viedään eteenpäin järjestelmällisesti.

Kehittämistarpeita nousi kartoituksessa selkeästi esiin. Perehdytyksen todetaan olevan sisällöltään vaihtelevaa eri yksiköissä ja sen tasalaatuisuutta sekä systemaattisuutta halutaan vahvistaa. Lisäksi koulutusten aiheita toivotaan tarkennettavan entistä paremmin oppilaitoksen omiin tarpeisiin, kuten kierrätykseen ja muihin ajankohtaisiin teemoihin liittyviksi. Kokonaisuutena raportti kuvastaa organisaatiota, jossa osaamista tuetaan suunnitelmallisesti, mutta jossa perehdytyksen yhtenäistäminen ja koulutusten sisällöllinen täsmentäminen tarjoavat selkeitä mahdollisuuksia edelleen vahvistaa henkilöstön osaamista.

6.3 Oppilaitoksen pelisäännöt ja osallisuus

Kartoituksesta ilmenee, että oppilaitoksessa on selkeästi kirjatut yhteiset pelisäännöt, joihin koko työyhteisö pyrkii sitoutumaan. Pelisääntöjen noudattamista tuetaan järjestelmällisillä toimintatavoilla ja mahdollisiin rikkomuksiin puututaan esihenkilöiden toimesta varhaisen tuen mallin mukaisesti ja esihenkilökeskustelujen avulla. Häirinnästä ja syrjinnästä voi ilmoittaa luottamuksellisesti, mikä lisää työympäristön turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden kokemusta. Vaikka kartoitus ei kuvaa yksityiskohtaisesti henkilöstön osallistamista itse pelisääntöjen laatimisprosessiin, henkilökunnan näkemykset ja toiveet vaikuttavat käytäntöihin työhyvinvointikyselyiden kautta: palautteita hyödynnetään mm. toiminnan ja arjen ohjeistusten kehittämisessä, mikä kertoo osallistavasta ja avoimesta toimintatavasta. Näin pelisäännöt toimivat osana jatkuvaa, henkilöstön kanssa yhdessä kehittyvää työyhteisökulttuuria.

6.4 Opiskelijoiden hyvinvointi

Kartoituksen perusteella opiskelijoiden hyvinvointia seurataan oppilaitoksessa säännöllisesti, ja heidän tarpeisiinsa pyritään vastaamaan systemaattisesti eri toiminnoissa. Nuorten

kouluttautumismahdollisuuksia omalla kotiseutualueella tuetaan järjestämällä alueen tarpeisiin vastaavia koulutuksia ja tarjoamalla joustavia opintoratkaisuja, mikä vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia kouluttautua lähellä kotia. Kulttuurinen ja kielellinen huomiointi näkyvät opiskelijoiden palveluissa, vaikka palveluiden tasavertaisuudessa eri vastaajaryhmien näkökulmasta on havaittavissa jonkin verran vaihtelua. Opiskelijoita osallistetaan hyvinvoinnin kehittämiseen palautekyselyiden ja opiskeluhuoltoryhmän kautta. Lisäksi huoltajien osallistuminen on mahdollista, vaikkakin tällä hetkellä vähäistä ja kehittämiskohteena nähty alue. Lisäksi oppilaitoksessa on huomioitu esteettömyys niin fyysisissä tiloissa kuin digitaalisissa palveluissa, mikä tukee opiskelijoiden arjessa selviytymistä ja hyvinvointia. Digitaalisen saavutettavuuden osalta kartoituksessa tunnistetaan kuitenkin kehittämisen tarpeita.

7. Ekologinen kestävyys

7.1 Ilmastovastuu ja luonnon monimuotoisuus

Oppilaitoksella on suunnitelmia arvioida toimintansa ilmasto- ja hiilijalanjälkeä, ja tätä työtä on aloitettu kiinteistösuunnitteluissa yhdessä Senaatti-kiinteistöjen kanssa, joissa on pyritty vähentämään päästöjä, arvioitu hiilijalanjälkeä sekä energiatehokkuuden parantamisen vaikutuksia ja tilahukkaa. Toimitilojen yhdistäminen on vähentänyt energiankulutusta ja liikkumisen tarvetta, ja hankintojen keskittäminen on pienentänyt esimerkiksi ruokahävikkiä sekä siivousaineiden ja paperin kulutusta.

Vastauksissa koetaan, että oppilaitos osallistuu arktisen ympäristön suojeluun opetuksen ja hanketyön kautta sekä järjestämällä yhteisöllisiä tapahtumia, kuten kierrätykseen liittyviä tempauksia. Oppilaitos on tehnyt myös aloitteen Inarin kunnalle biopolttolaitoksen perustamisesta teuras- ja biojätteiden hyödyntämiseksi. Vaikka luonnon monimuotoisuuden vaikutuksia ei ole arvioitu systemaattisesti, arktinen luonto on huomioitu kiinteistöhankeissa ja toiminnan suunnittelussa. Ilmastonmuutoksen paikalliset vaikutukset tunnetaan oppilaitoksessa erityisesti vuodenaikojen muutosten ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen kautta, ja tätä tietoa hyödynnetään opetuksessa ja toiminnan suunnittelussa.

7.2 Energia, vesi & jätehuolto

Oppilaitoksessa energiankulutusta seurataan järjestelmällisesti Senaatti-kiinteistöjen kautta, ja kulutustietoja tarkastellaan yhdessä puolivuositain. Tavoitteena on löytää keinoja kulutuksen vähentämiseen tai vähintään sen pitämiseen ennallaan. Sähkönkulutusta hallitaan muun muassa huonelämpötilojen etäohjauksella, jotta yksittäiset käyttäjät eivät voi nostaa

lämpötiloja yli asetettujen arvojen. Arjessa energiankäyttöä vähennetään sammuttamalla valot ja käyttämällä sähkölaitteita vain tarpeeseen.

Oppilaitoksen eri toimipisteissä käytetään useita energiamuotoja. Pääkoululla lämmitys perustuu kaukolämpöön, ja lisäksi käytössä on suorasähkö sekä aurinkopaneelit Liisansiiven katolla. Asuntolassa hyödynnetään maalämpöä ja aurinkopaneeleita, ja öljy toimii vain varajärjestelmänä. Toivoniemessä teurastamon lämmitys perustuu pellettiin, ja lisäksi käytössä on suorasähkö. Sähkönkulutuksesta vastaa SAKK.

Oppilaitoksessa vedenkulutusta seurataan vuosittain Senaatin tuottamien raporttien avulla, ja kulutusta pyritään vähentämään käytännön toimilla. Toimitilojen yhdistäminen on jo pienentänyt vedenkäyttöä, ja arjessa vettä käytetään harkiten ilman turhaa kulutusta. Veden yllättävää virtausta pystytään seuraamaan ja katsomaan esim. putkivuodot. Asuntolassa vedenkulutusta on saatu vähennettyä esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita käyttämään rantasaunaa, mikä on vähentänyt suihkujen käyttöä.

Oppilaitoksessa jätteet lajitellaan järjestelmällisesti. Kerättäviä jätelajeja ovat polttokelpoinen jäte, pahvi, lasi, metalli, paperi, muovi ja biojäte. Lisäksi keittiö kerää erikseen paistoöljyt, ja kiinteistö huolehtii pattereiden sekä koneiden ja laitteiden öljyjen asianmukaisesta keräyksestä. Lajittelu on ohjeistettu selkeästi: jokaisella keräyspisteellä on lajitteluohjeet, henkilöstölle ja opiskelijoille on järjestetty koulutusta, ja tiloihin on lisätty kierrätysastioita. Jättemääriä seurataan ja jätteiden vähentämiseksi pyritään lisäämään tietoisuutta lajittelun merkityksestä ja oikeista lajittelutavoista. Vastausten perusteella ei kuitenkaan ole varmuutta siitä, kuinka paljon jättemääriä voidaan käytännössä vähentää.

Oppilaitoksessa vaarallisiin jätteisiin liittyvät toimintatavat ovat selkeät ja perustuvat säännölliseen ohjeistukseen ja valvontaan. Henkilöstöä koulutetaan tunnistamaan vaaralliset jätteet vaarojen arvioinnin ja työsuojelukierrosten yhteydessä, jolloin käydään läpi oikeat toimintatavat, säilytysratkaisut ja mahdolliset riskikohdat. Asiantuntijat ovat kiertäneet tiloissa ja antaneet ohjeistusta havaittuihin puutteisiin, kuten kaasupullojen ja öljyjen säilytykseen, minkä seurauksena turhat kaasupullot on poistettu ja keittiölle on järjestetty oma säiliö ruokaöljyille. Säilytys- ja käsittelykäytännöt on käyty läpi myös pelastustoimen kanssa. Työsuojelu- ja pelastusviranomaisten kierrokset ovat säännöllisiä, ja riskien arvioinnin kautta toimintaa ohjeistetaan ja kehitetään jatkuvasti.

7.3 Liikkuminen

Oppilaitos kannustaa henkilöstöä ja opiskelijoita vähäpäästöiseen liikkumiseen ennen kaikkea arjen valinnoissa. Opiskelijoita rohkaistaan kulkemaan koulumatkoja kävellen, ja hyötyliikunnan merkityksestä viestitään, vaikkakaan varsinaista liikkumisen tukea ei ole.

Joukkoliikenteen käyttömahdollisuudet ovat rajalliset, mutta esimerkiksi Ivalosta on koulu- ja työmatkaliikenteen bussiyhteys lukuvuodelle 2025–2026.

Liikkumisen päästöjä vähennetään myös etäteknologian avulla: osa oppilaitoksen työtehtävistä on mahdollista tehdä myös etätöinä, ja etäopiskelumahdollisuuksia on kehitetty ja otettu käyttöön, mikä vähentää matkustamisen tarvetta. Henkilöstön tai opiskelijoiden liikkumisen päästöjä tai kilometrimääriä ei kuitenkaan seurata.

7.4 Ruoka

SAKK:n keittiössä kiinnitetään erityisesti huomiota paikallisen ruokakulttuurin toteutumiseen, lähiruuan käyttöön, terveellisyyteen ja ruokahävikin vähentämiseen. Lisäksi huomioidaan ympäristöystävällisyys ja kasvisruuan riittävä tarjonta.

Ruokalistasuunnittelussa huomioidaan raaka-aineiden saatavuus eri vuodenaikoina, ja ruoanvalmistuksessa keittäjät tekevät valintoja, jotka tukevat sekä terveellisyyttä että ruokahävikin vähentämistä. Ruokaa valmistetaan vain arvioidun tarpeen mukaan, ja raaka-aineissa suositaan terveellisempiä vaihtoehtoja. Mahdollisuuksien mukaan käytetään paikallisia ja kotimaisia raaka-aineita, ja lähiruokaa – kuten kalaa ja lihaa – tarjotaan viikoittain paikallista ruokakulttuuria kunnioittaen. Pohjoismaisia ravitsemussuosituksia noudatetaan, ja asiakaskunnan tarpeiden ja toiveiden tunteminen auttaa mitoittamaan valmistusmääriä ja vähentämään hävikkiä. Kasvisruokaa on tarjolla päivittäin, ja kasvisruokavalioon sitoutuminen on tehty helpoksi kaikille.

8. Taloudellinen kestävyys

Saamelaisalueen koulutuskeskus on Opetushallituksen alainen valtion oppilaitos, jota Opetushallitus tulosohjaa. Vuonna 2025 määrärahaa oli käytettävissä 6,1 milj. €, josta käytettiin 5,59 milj. €. Käytetystä määrärahasta 7 % oli hankkeista saatua rahoitusta.

Oppilaitoksen liiketaloudellisen maksullisen palvelutoiminnan tuotto vuonna 2025 oli 0,17 milj. € ja se muodostui toimitilavuokrista, majoitus- ja ravitsemis- ja muista palveluista. Lisäksi tuloja muodostui maksullisista etä- ja ensiapukoulutuksista. Vuonna 2025 SAKK:n hankkeiden toteutuma oli 0,40 milj. € ja käynnissä olevien hankkeiden v. 2023-2027 kokonaisbudjetti on 1,23 milj. €.

Oppilaitoksessa on arvioitu kestävyystekojen taloudellisia vaikutuksia joissakin toiminnoissa ja erityisesti toimitilojen muutosten yhteydessä. Esimerkiksi toimitilojen yhdistämisellä on pyritty vähentämään kuljetuskustannuksia ja sähkönkulutusta. Kiinteistöjen

nykyaikaistaminen ja uudet tilat vaikuttavat työturvallisuuteen, ympäristöön ja työhyvinvointiin. Myös sosiaalisia vaikutuksia on arvioitu, kun henkilöstö on samassa paikassa ja yhteenkuuluvuus lisääntyy. Kestävyystekojen vaikutusten arviointi ei ole kuitenkaan säännöllistä ja sitä ei tehdä laajasti kaikkien kestävyystekojen osalta koko oppilaitoksessa.

Saamelaisalueen koulutuskeskus tukee saamelaisten perinteisiä elinkeinoja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Oppilaitos kouluttaa alueelle työvoimaa saamenkäsityön ja poronhoidon tarpeisiin. Myös muut koulutusalat ottavat huomioon saamelaisten perinteisten elinkeinojen turvaamisen kestävästi, vaikkapa luonto- ja matkailualan koulutus. Hankkeissa pyritään systemaattisesti edistämään perinteisten elinkeinojen elinvoimaisuutta, siirtämään taitoja sukupolvelta toiselle ja kehittämään toimialoja kestäväan suuntaan. Myös uuden opetusteurastamon rakentaminen on mittava investointi porotaloudelle ja myös muille luonnontuotteille ja niiden jatkojalostukselle. Saamelaisalueen elinvoiman kehittämisessä oppilaitoksen rooli on laaja-alainen. Osa tätä kestävyttä on myös oppilaitoksen mahdollistamat etäopinnot ja etätö. Oppilaitos mahdollistaa myös monimuotoiset mahdollisuudet opiskella ja harjoittaa samalla perinteisiä elinkeinoja. Oppilaitos ylläpitää ja kehittää digikyvykkyyttään jatkuvasti. Kansainväliset verkostot ja hankkeet tähtäävät osaltaan rajat ylittävään saamelaisalueen elinvoimaisuuden tukemiseen ja edistämiseen.

8.1 Materiaalivirrat ja käyttöaste

Suurimmat materiaali- ja tavaravirrat liittyvät tukitoimintoihin ja toimitilojen uudistamiseen sekä keittiön ja siivouksen kulutustarvikkeisiin. Käytettyjen materiaalin ja tuotteiden määrää ei mitata systemaattisesti oppilaitoksessa, mutta oppilaitoksessa pyritään minimoimaan hävikkiä ja optimoimaan raaka-aineiden käyttöä monin tavoin. Ruokalan hävikkiä pyritään minimoimaan jakamalla ja myymällä ylijäänyt ruoka opiskelijoille ja henkilökunnalle. Ruokala pitää myös lämmityspäiviä, jolloin pyritään hyväksikäyttämään edellispäivien ruokia ja pakastimen varastoja tietoisesti ja vähentämään samalla hävikkiä. Siivoustoiminnoissa tilauksia pyritään optimoimaan ja tilataan vain tarvittava määrä tavaroita. Tulosteiden määrää pyritään vähentämään ja osa lehdistä tilataan digitaalisina. Hankittavat tavarat käytetään loppuun ja uusissa hankinnoissa tehdään harkintaa ja selvitetään tilausmääriä. Oppilaitoksella on käytetyn tavarin myymiseen myös kanavat olemassa ja tarpeeton myyntikuntoinen tavara myydään pois.

Oppilaitoksen tilojen, kaluston, laitteiden ja tavaroiden käyttöastetta seurataan säännöllisesti. Asuntolan tilojen käyttöastetta tarkastellaan puolivuositain kustannusvastaavuuslaskentaa varten suoritettavalla tilastoinnilla. Ajoneuvojen käyttöastetta seurataan ajopäiväkirjoilla. Tulossopimuksessa on taulukko tilojen tilatehokkuudesta opiskelijamääriin verraten. ICT-laitteiden osalta seuranta ei tehdä. Tilojen

käyttöastetta pyritään parantamaan vuokraamalla tiloja ulkopuolisille ja tarpeettomaksi jääneet tavarat pyritään kierrättämään ennen poistoa.

8.2 Elinkaariajattelu ja kiertotalous

Oppilaitoksen käyttämissä tuotteissa ja palveluissa näkyy elinkaariajattelu ja tuotteiden käyttöikä pyritään pidentämään, mutta tuotteiden tai palveluiden koko elinkaaren vaikutuksia ympäristöön tai ihmisiin ei ole arvioitu. Laitteita huolletaan ja käytetään ohjeiden mukaisesti ja vastuullisuutta odotetaan kaikilta käyttäjiltä. Käyttökelpoiset tavarat myydään Kiertonetissä tai kierrätetään. Tietoteknisten laitteiden osalta laitteita voidaan hyödyntää vähemmän kapasiteettia vaativassa toiminnassa ja tällöin laitteen käyttäjä voidaan vaihtaa. Oppilaitoksen toiminnassa suositaan kestotuotteita ja ulkotapahtumissa kertakäyttöisistä lautasista ja aterimista on luovuttu. Asuntolan saunalla on kankaiset laudeliinat ja siivoustoiminnassa käytetään mahdollisimman vähän kertakäyttöisiä siivousliinoja.

Laitteista huolehtimisen tärkeyttä korostetaan käyttöohjeilla ja koulutuksilla. Monilla koulutusaloilla, kuten esimerkiksi saamenkäsityöaloilla, luonto- ja ympäristöalalla sekä matkailualalla tutkinnon vaatimuksissa on pienkoneiden korjaus ja huolto. Koulujen autojen käyttöön on opastus ja vikailmoitukset on tehtävä viipymättä.

8.3 Hankinnat

Hankinnoissa noudatetaan OPH:n hankintaohjetta sekä oppilaitoksen omaa hankintapäätökset -ohjeistusta. Ohjeistuksissa on ohjeistettu ottamaan huomioon taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen vastuullisuus, mutta tarkempaa ohjeistusta vastuullisuuden huomioimisesta on annettu lähinnä taloudellisen vastuullisuuden osalta. Kestävän kehityksen kriteerien käytössä on vaihtelua, ja kriteeristö ei ole kaikille tuttu tai tiedossa.

Hankinnat tehdään tarveperusteisesti ja harkiten. Lisenssien kohdalla kartoitetaan todellinen tarve käyttöasteella. Kaikki hankintapäätökset tulee hyväksyttävä esihenkilöllä ja yli 500 €:n hankinnat hyväksyy rehtori. Kotimaisuus ja paikallisuus toimittajavalinnassa on keskeistä. Sertifikaatit tunnetaan, mutta hinnan koetaan usein ohittavan sertifikaatit hankintapäätöksissä. Siivouksen käytössä on lähes yksinomaan sertifioituja tuotteita.

Toimittajiin liittyvissä vastauksissa ilmenee, että osassa toimintoja tiedetään, mistä suurin osa hankinnoista tulee, ja esimerkiksi Suomen sekä Pohjoismaiden osuus hankinnoista mainitaan usein suurimpina. ICT:n materiaalihankintojen osalta hankinnat tulevat suurimmaksi osaksi Kiinasta ja lisenssihankinnat pyritään ostamaan Euroopasta. ICT-osasto käyttää Valtorin kilpailuttamia tuotteita ja palveluita. Toisaalta osa vastaajista ei tiedä toimittajien alkuperästä

ja erityisesti netistä tilattavien tuotteiden kohdalla alkuperän selvittäminen saattaa olla hankalaa. Myöskään tavarantoimittajilta ei pyydetä tietoa tuotteiden alkuperästä. Osa riskeistä liittyy ICT-palveluihin, kuten palvelinten sijaintiin ja käyttöympäristöihin. Vaarallisten toimitusketjujen tunnistaminen ei ole systemaattista, ja osa vastaajista kertoo, ettei riskialueita tai vastuullisuuteen liittyviä epäkohtia ole tunnistettu.

Hankintaohjeistukseen, tarjouspyyntöihin ja prosessiin toivottiin tarkempaa ohjeistusta ja koulutusta vastuullisuuteen liittyen. Myös takuu- ja korjausasiat tulisi huomioida yhä paremmin erityisesti suuremmissa hankinnoissa. Myös jo tehtyjen hankintojen kohdalla toivotaan selkeämpiä prosesseja ja ohjeistusta esimerkiksi tilojen ja laitteiden käyttämiseen, jotta käyttöastetta saataisiin nostettua.

8.4 Talouden läpinäkyvyys

Oppilaitoksessa käydään avointa keskustelua budjetista ja määrärahan käytöstä henkilöstökokouksissa ja hankintatarpeita kartoitetaan henkilöstöryhmittäin budjetin laadinnan yhteydessä. Investoinnit perustellaan henkilöstölle. Valtion oppilaitoksena SAKK noudattaa VM:n ohjetta ja määräystä vieraanvaraisuudesta, eduista ja lahjoista sekä OPH:n ohjeistusta edustusmenoista. Hyväntekeväisyyteen liittyviä lahjoituksia tai yhteistyötä hyväntekeväisyysjärjestöjen kanssa ei oppilaitoksessa tehdä. Vastausten perusteella organisaation taloudelliset ja eettiset toimintaperiaatteet ovat johdonmukaisia ja pääosin selkeästi viestittyjä.

8.5 Koulutusalojen materiaalien käyttö ja hankinta

Materiaalivirrat vaihtelevat koulutusaloittain alojen erilaisen luonteen vuoksi, ja vastauksista voidaan todeta, että koulutusten materiaalivirrat ovat pääosin vähäisiä ja hyvin hallinnassa. Joillain aloilla, kuten käsityöaloilla, porotaloudessa ja ravintola-alalla materiaali- ja tavaravirrat ovat olennaisia opetuksen kannalta. Materiaalien kierrätys kuin myös kierrätysmateriaalin käyttö opetuksessa, vähäinen ja harkittu kertakäyttötutteen käyttö, sivutuotteiden hyödyntäminen, digitaalisten opetusmateriaalien käyttö sekä hävikin minimointi ovat keskeisiä tavoitteita ja toimintatapoja. Hävikkiä pyritään hallitsemaan ensisijaisesti vähentämällä materiaalien kulutusta ja hyödyntämällä käytettävissä olevat materiaalit mahdollisimman tarkkaan. Opiskelijoita opetetaan suunnittelemaan työnsä niin, että raaka-aineet käytetään tehokkaasti, sivuvirrat hyödynnetään ja loput kierrätetään.

Hankintoja tehdään suunnitelmallisesti, tarvelähtöisesti ja niiden todellinen tarve varmistetaan ennen hankintapäätöstä. Materiaalit ja määrät suunnitellaan etukäteen opetussuunnitelmien ja opiskelijamäärien pohjalta sekä seuraamalla inventaariota. Opettajat

arvioivat tarpeet harkiten, hyödyntävät avointa ja itse tuotettua materiaalia, keskustelevat hankinnoista tiimeissä ja vertaavat hintoja, jotta hankinnat ovat monikäyttöisiä sekä kustannustehokkaita. Koko oppilaitoksen kattavaa yhteistä kestävyys huomioivaa hankintakriteeristöä ei vastausten perusteella ole, tai siitä ei tiedetä. Käytännössä kestävyyttä toteutetaan suosimalla paikallisia ja lähituotteita, vertailemalla hinta-laatusuhdetta, huomioimalla hankintojen pitkäikäisyys, huollettavuus ja korjausmahdollisuudet, käyttöturvallisuus ja kulttuurinen kestävyys sekä keskittämällä hankintoja ja suunnittelemalla myös matkustaminen ja etäratkaisut taloudellisesti ja ekologisesti järkeviksi. Kartoituksen perusteella elinkaariajattelu, kiertotalousmallit ja tuotteiden käyttöiän pidentäminen toteutuvat koulutusaloilla.

9. Suunnitelma jatkotoimenpiteille

Kestävyyskartoitus on askel kohti suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa kestävä kehityksen työtä SAKK:ssa. Olemme huomioineet kestävyyskartoituksessa oman arktisen osaamisemme ja vahvuutemme sekä monikulttuurisen toimintaympäristömme. Tämän kartoituksen tavoitteena on luoda edellytykset sille, että kestävyysteemat näkyvät osana organisaation strategiaa ja arvopohjaa. Haluamme tehdä tekemäämme kestävyystyötämme näkyvämmäksi ja sitouttaa sekä henkilöstöä, opiskelijoita kuin myös ulkoisia sidosryhmiämme kestävyystyöhön. Kartoituksen pohjalta on tunnistettu keskeisiä kehittämistarpeita ja laadittu ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi kestävyysosa-alueittain.

9.1 Kaikkia osa-alueita koskevat toimenpiteet

Kestävyyteen liittyvän tiedon saatavuutta ja näkyvyyttä vahvistetaan koko organisaatiossa. Henkilökunnan intraan perustetaan oma sivusto kestävyysasioille ja sinne kootaan kartoitusraportin lisäksi kestävyysaiheista materiaalia, linkkejä sekä koulutusmateriaaleja. Lisäksi oppilaitoksen verkkosivuille luodaan oma sivu kestävyystyölle Tutustu meihin -osion alle, ja sivu käännetään englanniksi sekä saamen kielille. Oppilaitoksen verkkosivujen kääntämistyötä jatketaan inarin- ja koltansaamen kielten osalta.

Hankesuunnittelussa pyritään kiinnittämään entistä enemmän huomiota kestävyys eri ulottuvuuksiin ja niiden vaikutuksiin oppilaitoksen toimintaan ja opetukseen. Henkilökunnalle mahdollistetaan kestävä kehityksen johdantokurssi kestävyystaitojen kehittymisen tueksi. Ehdotuksena on myös kestävä kehityksen työryhmän nimeäminen, joka vastaa kestävyystyön koordinoinnista ja kehittämisestä oppilaitoksessa.

9.2 Kulttuurinen kestävyys

Saamen kielten tulisi kuulua ja näkyä aiempaa vahvemmin koko oppilaitoksen arjessa. Saamenkielisen keskustelukerhon toimintaa voitaisiin käynnistää uudelleen, ja samalla toimintaperiaatteella voitaisiin pohtia myös työntekijöille suunnatun saamenkäsityökerhon aloittamista.

Erityispanostus tulisi kohdistaa inarin- ja koltansaamen kieliin. Saamen kielten työajalla opiskelun kirjaaminen ja seuranta tulee tehdä oppilaitoksen sähköisessä järjestelmässä. Sukupolvien välisiä kohtaamisia tulisi vahvistaa ja kehittää nykyisten vanhempien sukupolvien ikääntyessä, ja tärkeimpiä tapahtumia vakiinnuttaa osaksi vuosikelloa jatkuvuuden ja perinteiden siirtämisen turvaamiseksi. Myös opiskelijoiden saamen kielen opiskelun seurantaa tulisi kehittää systemaattisemmaksi.

9.3 Sosiaalinen kestävyys

Sosiaalisen kestävyiden keskiössä ovat yhdenvertaisuus, osallisuus ja hyvinvointi. Yhteiset pelisäännöt koskevat kaikkia oppilaitosyhteisön jäseniä, ja niiden noudattaminen on keskeinen edellytys turvallisen, yhdenvertaisen ja hyvinvointia tukevan toimintakulttuurin toteutumiselle. Kiusaamisen, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisyyn tulee kiinnittää enemmän huomiota, ja erilaisuuden hyväksymistä vahvistaa koko oppilaitosyhteisössä. Perekäytystä ja sen tasalaatuisuutta varmistaen toimintaympäristön huomiointia tulisi kehittää ja perehdytysmateriaaleja täydentää siten, että uudet työntekijät ja opiskelijat saavat yhä paremmin tietoa oppilaitoksen tehtävästä ja toimintaympäristöstä.

Digitaalisessa toimintaympäristössä saavutettavuutta voitaisiin parantaa lisäämällä videoiden tekstitysten käyttöä. Huomiota tulisi kiinnittää myös kotiväen osallistamisen vahvistamiseen. Hyvinvoinnin tukemiseksi taukoliikunnan merkitystä voitaisiin korostaa ja selvittää mahdollisuuksia esimerkiksi yhteisiin kävelyhetkiin lounastauon aikana.

9.4 Ekologinen kestävyys

Oppilaitoksen hiilijalanjälkeä ei ole vielä laskettu, ja ehdotuksena onkin ilmasto- ja hiilijalanjäljen arvioinnin aloittaminen seurantajärjestelmien ja mittariston laatimisella. Oppilaitoksen toiminnan vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen ja arktiseen luontoon ei toistaiseksi arvioida systemaattisesti, ja tiedon lisääminen luonnon monimuotoisuuden edistämisestä on tarpeen.

Jättemäärien vähentämistä ja jätteiden lajittelua voitaisiin tehostaa tiedon lisäämisen ja ohjeistuksen avulla. Vähäpäästöiseen liikkumiseen kannustamista tulisi kehittää

konkreettisilla toimilla, ja henkilöstön sekä opiskelijoiden opetukseen liittyvää liikkumista koskevaa tietoa voitaisiin alkaa kartoittaa.

9.5 Pedagoginen kestävyys

On koulutusaloja, joilla ei ole tietoisesti kehitettyjä pedagogisia ratkaisuja vastuullisuusteemojen käsittelyyn, tai ne koetaan puutteellisiksi. Kestävyysteemat voisivat näkyä enemmän konkreettisina toimenpiteinä työprosesseissa tai yhteistyöprojekteina. Oppimisympäristöjä ja niiden kestävyttä tulisi kehittää systemaattisemmin ja myös yhteistyössä työelämän kanssa. Turvallisuuden rinnalla voitaisiin entistä selkeämmin huomioida ekologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia näkökulmia sekä hyödyntää myös opiskelijoiden osaamista kehittämistyössä. Kestävien käytäntöjen ja vastuullisuusosaamisen tasalaatuisuutta voitaisiin vahvistaa yhdessä työssäoppimispaikkojen kanssa.

Koulutusaloilla pääsääntöisesti tunnistetaan kehittämistyön tarve, ja tiedostetaan sen toteuttamisen olevan osittain kiinni osaamisen päivittämisestä ja resurssoinnista. Kestävyystoimien ja opetustoiminnan vastuullisuuden koordinoinnilla sekä opetushenkilöstön osaamisen kehittämällä voidaan tukea kehittämistyötä niin koulutusalaakohtaisesti kuin myös oppilaitostasolla. Myös hankkeissa syntyneitä hyviä käytäntöjä voidaan hyödyntää laajemmin pedagogisen kestävyuden vahvistamiseen. Hankesuunnittelussa tulisi huomioida keskeiset kestävyysteemat pitkäjänteisesti ja jatkuvuutta edistään.

9.6 Taloudellinen kestävyys

Taloudellista kestävyttä voitaisiin edistää vahvistamalla hankintojen vastuullisuutta selkeämmällä ohjeistuksella ja henkilöstön perehdyttämällä vastuullisiin hankintoihin. Nykyisten toimittajien listaus ja niiden vastuullisuuden selvittäminen olisi tärkeää. Kestävyystekojen taloudellisia vaikutuksia voitaisiin arvioida systemaattisemmin osana vuosittaista seuranta, ja tätä varten tulisi rakentaa mittaristo. Lisäksi materiaalivirtojen, hävikin ja käyttöasteen seuranta tulisi yhtenäistää sekä tuotteiden ja palvelujen elinkaari-vaikutusten arviointia kehittää. Henkilöstön taloudellisen kestävyden osaamista voitaisiin vahvistaa esimerkiksi koulutusten kautta.

10. Lähteet

Kestävyyskartoitus perustuu hankkeessa tehtyyn kartoitukseen, joka toteutettiin joulukuun 2025 ja tammikuun 2026 aikana. Henkilökunnalle suunnatun kartoituksen lisäksi muita lähteitä on käytetty vain silloin, kun se on nähty raportin sisällön kannalta tarpeelliseksi. Kartoituksen aineistoa ei ole merkitty lähdeluetteloon, vaan kysymyslomake on esitetty kartoituksen liitteenä.

Saamelaisalueen koulutuskeskus. 2026a. Visio, arvot ja toiminta-ajatus. Luettavissa: <https://sogsakk.fi/fi/tutustu-meihin/visio-arvot-ja-toiminta-ajatus> . Luettu: 15.3.2026.

Saamelaisalueen koulutuskeskus. 2026b. Opiskelijoiden vaikuttamiskanavat. Luettavissa: <https://www.sogsakk.fi/fi/opiskelijalle/opiskelijoiden-vaikuttamiskanavat> . Luettu: 15.3.2026.

Saamelaisalueen koulutuskeskus. 2026c. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Intranet. Vuosiraportti vuodelta 2025. Luettu: 16.3.2026.

11. Liitteet

Liite1_Kestävän kehityksen kartoituslomake_SAKK

Liite2_Opetus ja pedagogiset toimintamallit_koulutusalaakohtaiset vastaukset